

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์การศึกษาของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย และผู้สูงอายุ ระดับปริญญาตรี ในระบบการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยตามหัวข้อต่อไปนี้

- 3.1 ประเภทการวิจัย
- 3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 3.3 เครื่องมือวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.6 ความน่าเชื่อถือของงานวิจัย
- 3.7 การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลหลัก

3.1 ประเภทการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เพื่อศึกษาประสบการณ์การศึกษาของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ตอนปลายและผู้สูงอายุระดับปริญญาตรี ในระบบการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดการประสบการณ์การเรียนรู้ การปรับตัวต่อการเรียนและการดำเนินชีวิตภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยการวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุทั้งในด้านความรู้ ความรู้สึก ความคิด เจตคติ ประสบการณ์ และความหมายของผู้สูงอายุต่อประสบการณ์การศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่มีระบบการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนในหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนในทุกเพศทุกวัย ด้วยระบบการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัยและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน รวมถึงการปรับตัวต่อการเรียนและการนำความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ตอนปลายที่อายุ 50-59 ปี และผู้เรียนสูงวัยที่อายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีทุกสาขาวิชาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งมีสิทธิ์ลงทะเบียนเรียนเหลือ 1-3 วิชาสุทธ้าย โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง หรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

3.2.1 เกณฑ์การคัดเลือก

- 1) นักศึกษาเพศชายและเพศหญิงของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่เป็นผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ตอนปลายที่อายุ 50-59 ปี และผู้เรียนสูงวัยที่อายุ 60 ปีขึ้นไป
- 2) นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกสาขาวิชาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่มีสิทธิ์ลงทะเบียนเรียนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ
- 3) สามารถสื่อสารและเข้าใจภาษาไทยได้ดี
- 4) สัมผัสใจเข้าร่วมการวิจัย

3.2.2 เกณฑ์การคัดออก

- 1) นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปี
- 2) นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกสาขาวิชาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ไม่มีสิทธิ์ลงทะเบียนเรียนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพ
- 3) มีปัญหาด้านการสื่อสารและการเข้าใจภาษาไทย
- 4) ไม่สัมผัสใจเข้าร่วมการวิจัย

โดยสรุปการวิจัยนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ตอนปลายที่อายุ 50-59 ปี จำนวน 10 คน และอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 8 คน รวมจำนวน 18 คน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 18 คน

รายชื่อ	นามสมมติ	เพศ	อายุ	สาขาวิชา	อาชีพ
1	ID1	ชาย	62	ศึกษาศาสตร์	ธุรกิจส่วนตัว (ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย)
2	ID2	ชาย	71	วิทยาการจัดการ	ธุรกิจห้องเช่าและโรงแรม
3	ID3	หญิง	53	รัฐศาสตร์	ธุรกิจส่วนตัว (เจ้าของร้านขายของชำ)
4	ID4	ชาย	64	ศึกษาศาสตร์	ธุรกิจส่วนตัว (รองประธานกรรมการบริหารโรงงานผลิตกระป๋อง)
5	ID5	ชาย	64	นิติศาสตร์	อาจารย์พิเศษสถาบันการศึกษา
6	ID6	หญิง	60	ศึกษาศาสตร์	ครูพี่เลี้ยงปฐมวัย
7	ID7	ชาย	60	รัฐศาสตร์	ธุรกิจส่วนตัวทำฟาร์มวัว และผู้ใหญ่อบ้าน
8	ID8	ชาย	76	ศึกษาศาสตร์	ข้าราชการบำนาญ และกิจกรรมการเมือง
9	ID9	ชาย	66	วิทยาการจัดการ	แพทย์
10	ID10	ชาย	57	นิติศาสตร์	ธุรกิจส่วนตัว

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

รายที่	นามสมมติ	เพศ	อายุ	สาขาวิชา	อาชีพ
11	ID11	หญิง	54	ศึกษาศาสตร์	ข้าราชการครู
12	ID12	หญิง	56	นิติศาสตร์	ธุรกิจส่วนตัว และนิติกร
13	ID13	ชาย	51	นิติศาสตร์	พนักงานจำหน่ายตั๋วโดยสาร การรถไฟแห่งประเทศไทย
14	ID14	หญิง	54	วิทยาการจัดการ	ไม่ระบุ
15	ID15	หญิง	57	วิทยาการจัดการ	ธุรกิจส่วนตัว
16	ID16	ชาย	67	นิติศาสตร์	ข้าราชการบำนาญ
17	ID17	หญิง	51	ศึกษาศาสตร์	ข้าราชการครู
18	ID18	หญิง	54	ศึกษาศาสตร์	ไม่ระบุ

3.3 เครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.3.1 ผู้วิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพเครื่องมือสำคัญ คือ ผู้วิจัย หรือทีมผู้วิจัย (สุภางค์ จันทวานิช, 2557 และชาย โพธิ์สีตา, 2564) เนื่องจากทีมผู้วิจัยเป็นบุคคลที่เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคล (In-depth Interview) การสังเกต การจดบันทึกข้อมูลภาคสนาม และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยตนเอง ดังนั้นทีมผู้วิจัยจึงตระหนักและให้ความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมของตนเองก่อนลงมือเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งแนวคิด ทฤษฎี เอกสารวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ พร้อมทั้งศึกษาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา รวมทั้งฝึกฝนทักษะการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคล เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) ในการวิจัยครั้งนี้ ทีมผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อเอื้อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถบอกเล่าเรื่องราว ประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ โดยทีมผู้วิจัยพัฒนาแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีแนวคำถามตามแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพแนวปรากฏการณ์วิทยา การเขียนแนวคำถามเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด และสามารถยืดหยุ่นตามสถานการณ์ในการสนทนาขณะสัมภาษณ์ นอกจากนี้ขณะสัมภาษณ์อาจมีการเพิ่มเติมคำถามได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ขณะสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สมบูรณ์สำหรับอธิบายประสบการณ์การศึกษาของผู้สูงอายุในมหาวิทยาลัยระบบการศึกษาทางไกลได้อย่างลุ่มลึกและครอบคลุม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ ดังนี้

1) **ส่วนแรก** คำถามในขั้นเริ่มการสนทนา โดยผู้วิจัยแนะนำตัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคล กระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคลและสิทธิของผู้ให้ข้อมูล การสร้างสัมพันธภาพเพื่อพูดคุยด้วยความเป็นกันเอง การซักถามเรื่องทั่วไปเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ พร้อมทั้งการขออนุญาตในการบันทึกเสียงและจดบันทึกอย่างย่อ ตัวอย่างข้อคำถามเช่น สวัสดิ์ค่ะ ขออนุญาตแนะนำตัวนะคะ วันนี้เป็นอย่างไรบ้างคะ วันนี้ทานข้าวหรือยังคะ และขออนุญาตบันทึกเสียง ไม่ทราบว่าสะดวกไหมคะ เป็นต้น

2) **ส่วนที่สอง** คำถามในการเข้าสู่ประเด็นที่ศึกษา ตัวอย่างข้อคำถามเช่น ขอให้เล่าถึงจุดเริ่มต้นในการตัดสินใจเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยทางไกลหน่อยนะคะ เมื่อเข้ามาศึกษาแล้วเป็นอย่างไรบ้างคะ ทั้งข้อดีและข้อด้อย เมื่อเจอปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ ปัญหาสุขภาพหรือโรคประจำตัวหรืออื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในมหาวิทยาลัยทางไกลทำอย่างไรบ้างคะ และมีแหล่งสนับสนุนในการก้าวผ่านอุปสรรคที่เจอเกี่ยวกับการศึกษาในมหาวิทยาลัยทางไกลอะไรบ้างคะ เป็นต้น

3) **ส่วนที่สาม** ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมและชั้นยุติการสนทนา ตัวอย่างคำถามเช่น ใกล้สำเร็จการศึกษาคิดว่าจะใช้ความรู้ที่ได้ประยุกต์ใช้ในเรื่องอะไรอย่างใดบ้างคะ อยากให้มหาวิทยาลัยปรับปรุงเกี่ยวกับการศึกษาในประเด็นอะไรอย่างใดบ้างคะ และอยากบอกอะไรกับทีมวิจัยบ้างไหมคะ เป็นต้น

4) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

(1) ทีมผู้วิจัยศึกษาแนวทางการพัฒนาเครื่องมือจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาดำเนินการพัฒนาเครื่องมือฉบับร่าง คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview)

(2) ทีมผู้วิจัยนำเครื่องมือฉบับร่างเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน (ภาคผนวก ก) เพื่อพิจารณาความตรงตามเนื้อหาเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา มีความเหมาะสมด้านภาษาและลักษณะข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์วิจัยและคำถามวิจัย

(3) ทีมผู้วิจัยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องหรือค่า IOC โดยพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 โดยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างมีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.66 ถึง 1 หลังจากนั้นทีมผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ (ภาคผนวก ง)

(4) ทีมผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ไปทดลองสัมภาษณ์ (Try Out) กับนักศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน เพื่อปรับปรุงและแก้ไขให้เหมาะสม

(5) ทีมผู้วิจัยจัดทำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างฉบับสมบูรณ์ (ภาคผนวก ข) เพื่อนำมาใช้กระบวนการวิจัยในลำดับต่อไป

3.3.3 **แบบบันทึกการสังเกต** เป็นแบบบันทึกที่ใช้บันทึกผลการสังเกตขณะสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคล (In-depth Interview) ทั้งลักษณะน้ำเสียง การแสดงออกทางสีหน้า กิริยาท่าทาง ลักษณะคำพูด และพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจถึงความหมายของสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงออกมา สำหรับนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงคุณภาพในลำดับต่อไป

1) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

(1) ทีมผู้วิจัยศึกษาแนวทางการพัฒนาเครื่องมือจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาดำเนินการพัฒนาเครื่องมือฉบับร่าง คือ แบบบันทึกการสังเกต

(2) ทีมผู้วิจัยนำเครื่องมือฉบับร่างเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน (ภาคผนวก ก) เพื่อพิจารณาความเหมาะสม

(3) ทีมผู้วิจัยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องหรือค่า IOC โดยพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50 - 1.00 โดยแบบบันทึกการสังเกตมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1 (ภาคผนวก ง) หลังจากนั้นทีมผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขแบบบันทึกการสังเกตตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ และจัดทำแบบบันทึกการสังเกตฉบับสมบูรณ์ (ภาคผนวก ค) เพื่อนำมาใช้กระบวนการวิจัยในลำดับต่อไป

3.3.4 อุปกรณ์บันทึกเสียงหรือ โปรแกรม Microsoft Team หรือโปรแกรมไลน์ (Line)

เป็นอุปกรณ์สำหรับการบันทึกเสียงและภาพขณะสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกเป็นรายบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนำไปถอดเทปการสัมภาษณ์แบบคำต่อคำสำหรับได้ข้อมูลที่แท้จริงและถูกต้อง ครอบคลุม ครบถ้วน และสอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทีมผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้รายละเอียดของประเด็นต่าง ๆ อย่างละเอียดและลุ่มลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักแบบตัวต่อตัวมีการสื่อสารโต้ตอบกันทั้งสองฝ่าย (Two-Way Communication) เพื่อให้การสัมภาษณ์มีความชัดเจนและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักแสดงออกมา ทั้งกิริยา ท่าทาง น้ำเสียง และสีหน้าในระหว่างการสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 ทีมผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และติดต่อผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยทีมผู้วิจัยประสานรับข้อมูล 2 ส่วน คือ 1) สำนักทะเบียน ประสานขอข้อมูลด้านการลงทะเบียนและผลการศึกษา (ทีมผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักก่อน) 2) สำนักคอมพิวเตอร์ ประสานขอข้อมูลการติดต่อนักศึกษาที่ได้คัดเลือกแล้ว ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงการรักษาความลับและข้อจำกัด โดยรายละเอียดการดำเนินการเข้าร่วมโครงการวิจัยจะอยู่ในคำชี้แจงจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (ภาคผนวก ค) หลังจากนั้นทีมผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการแนะนำตนเองและอธิบายวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีโอกาสตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ

3.4.2 เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักตกลงเข้าร่วมการวิจัยเรียบร้อยแล้ว ทีมผู้วิจัยอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เช่น สิทธิการตอบหรือไม่ตอบคำถามหากผู้ให้ข้อมูลไม่พร้อมหรือไม่สะดวกใจสิทธิในการถอนตัวจากการวิจัยได้ทุกครั้ง ความเสี่ยงจากการวิจัย การรักษาความลับของข้อมูล การลบหรือทำลายเสียงและวิดีโอที่บันทึก การนำเสนอข้อมูลในภาพรวมด้วยการไม่ระบุชื่อผู้เข้าร่วมวิจัย การไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและรายละเอียดอื่น ๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะเจาะจง และการใช้นามสมมติแทน

ชื่อจริง เป็นต้น พร้อมทั้งอธิบายประโยชน์ที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับ เพื่อประกอบการตัดสินใจเซ็นชื่อในหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ซึ่งเป็นการยืนยันว่าผู้ให้ข้อมูลยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้

3.4.3 ทีมผู้วิจัยนัดหมายวันและเวลาเพื่อเริ่มต้นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยก่อนการบันทึกข้อมูลทีมผู้วิจัยขออนุญาตความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูลหลัก หลังจากนั้นทีมผู้วิจัยเริ่มต้นการสัมภาษณ์แบบรายบุคคลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ตามแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่ทีมผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ด้วยการสัมภาษณ์ทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ผ่านทางโปรแกรม Microsoft Team หรือโปรแกรมไลน์ (Line) โดยในขณะสัมภาษณ์แบบออนไลน์ทีมผู้วิจัยจะขอให้ผู้ให้ข้อมูลหลักเปิดกล้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ อย่างละเอียด ชัดเจน และครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งสามารถสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น กิริยา ท่าทาง น้ำเสียง และสีหน้าขณะการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ทีมผู้วิจัยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักคนละประมาณ 1 ชั่วโมง และอาจมีการสัมภาษณ์เพิ่มในกรณีที่มีข้อมูลไม่อิมตัว

3.4.4 ทีมผู้วิจัยบันทึกผลการสัมภาษณ์และผลการสังเกตขณะสัมภาษณ์ในรูปแบบบันทึกการสังเกตขณะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนำข้อมูลที่ได้ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.5 หลังจากได้ข้อมูลแล้ว ทีมผู้วิจัยดำเนินการถอดความบทสัมภาษณ์แบบคำต่อคำจากไฟล์บันทึกการสัมภาษณ์เป็นบทสนทนาที่เป็นตัวอักษร แล้วจึงทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้พร้อมกับการฟังไฟล์บันทึกการสัมภาษณ์ซ้ำ เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเกิดขึ้นหลังจากที่ทีมผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยทีมผู้วิจัยถอดความจากเทปบันทึกการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นบทสนทนาที่เป็นตัวอักษรและนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งนี้ทีมผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่ระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อค้นพบประเด็นใหม่ ๆ สำหรับประเด็นที่ไม่ชัดเจนทีมผู้วิจัยจะนัดหมายผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อสัมภาษณ์เพิ่มเติม มีรายละเอียดดังนี้

3.5.1 ทีมผู้วิจัยถอดความแบบคำต่อคำ (Verbatim) จากไฟล์บันทึกเสียงและตรวจสอบความถูกต้องด้วยการอ่านบทสัมภาษณ์อย่างละเอียด เมื่อพบข้อสงสัยในบทสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะฟังไฟล์บันทึกเสียงอีกครั้งเพื่อตรวจสอบความชัดเจนและความถูกต้องของบทสัมภาษณ์

3.5.2 ทีมผู้วิจัยทำการวิเคราะห์บริบทและเนื้อหา (Context & Content Analysis) ตามขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบรายบุคคลมาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของข้อมูลในประเด็นหรือคำสำคัญที่เกิดขึ้นจากข้อมูล

3.5.3 ทีมผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยถอดรหัสข้อความ (Coding) ด้วยการดึงกลุ่มคำหรือประโยคที่สำคัญ และจัดกลุ่มข้อมูลตามลักษณะที่มีความหมายคล้ายคลึงกันให้เป็นหมวดหมู่ (Categories)

จัดประเด็นย่อย (Sub Themes) และรวมประเด็นย่อยที่มีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกันไว้ด้วยกันให้เป็นประเด็นหลัก (Themes) โดยทีมผู้วิจัยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป ATLAS.ti Education License (L-FOA-162)

3.5.4 ทีมผู้วิจัยวิเคราะห์หาข้อสรุป โดยนำข้อมูลที่จัดไว้เป็นหมวดหมู่จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการจัดบันทึกตลอดระยะเวลาการสัมภาษณ์ (Methodological triangulation) มาพิจารณาความสัมพันธ์ของประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น การวิเคราะห์และเชื่อมโยงประเด็นเหล่านั้นอย่างมีเหตุและผล จนนำไปสู่การสร้างข้อสรุปที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ค้นพบ พร้อมทั้งอธิบายความหมายของประเด็นหลักที่ได้จากปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างละเอียดครบถ้วน โดยพิจารณาความต่อเนื่องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงจากข้อมูลที่ค้นพบ

3.5.5 ทีมผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสรุปโครงสร้างหลักของปรากฏการณ์ เพื่อนำเสนอผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการพรรณนาปรากฏการณ์จากข้อค้นพบ ทั้งนี้หากพบว่าข้อมูลยังไม่ครอบคลุมประเด็นของคำถามในงานวิจัย ทีมผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมหรือวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ และนำข้อมูลไปปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 ราย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตลอดกระบวนการวิเคราะห์ (Peer Debriefing) และขยายมุมมองเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

3.6 ความน่าเชื่อถือของงานวิจัย

ความน่าเชื่อถือของงานวิจัย (Trustworthiness) ทีมผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการจัดบันทึกตลอดระยะเวลาการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นทีมผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 ราย ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องตลอดกระบวนการวิเคราะห์ (Peer Debriefing) และขยายมุมมองเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

3.7 การพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ทีมผู้วิจัยมีการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลหลัก เนื่องด้วยประเด็นที่ศึกษาเป็นประเด็นที่อาจส่งผลกระทบต่อความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลหลัก และความไว้วางใจต่อความปลอดภัยในการเปิดเผยข้อมูลประสบการณ์และการรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังนั้นตลอดระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้คำนึงถึงจริยธรรมในงานวิจัย โดยทีมผู้วิจัยมีการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล ตั้งแต่เริ่มกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจนกระทั่งนำเสนอผลการวิจัย โดยผู้วิจัยได้เสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมในการวิจัยจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เลขที่ 14/2565 (ภาคผนวก จ) ทั้งนี้ทีมผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการให้อิสระในการตัดสินใจเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ การแนะนำตัวและชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อผู้ให้ข้อมูลหลัก หากทีมผู้วิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลหลักมีความสะเทือนใจ

และทุกขใจสมควรได้รับความช่วยเหลือเยียวยา ทีมผู้วิจัยจะส่งผู้ให้ข้อมูลหลักให้กับนักจิตวิทยาการปรึกษาหรือนักแนะแนวประจำมหาวิทยาลัยเพื่อได้รับความช่วยเหลือต่อไป ส่วนข้อมูลที่ได้จากการบันทึกเสียงจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับและจะถูกทำลายเมื่อสิ้นสุดการวิจัย นอกจากนี้ทีมผู้วิจัยได้ตระหนักในอคติที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักและพยายามควบคุมตนเอง เพื่อลดความลำเอียง ลดอคติส่วนตัวจนเกิดความ เป็นกลางของข้อมูลและให้ได้ข้อมูลแท้จริงที่มาจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

